

Vurdering

Til:	Landbruks- og Matdepartementet		
Fra:	Mattilsynet	Dato:	04.03.2009
Telefon:		Vår ref:	09/21985

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

Videre håndtering av utbruddet av blåtunge

Mål

Hovedmål

Utryddelse av blåtungevirus serotype 8 i Norge.

Delmål

- Opprettholdelse av matproduksjon i Norge
- Lavest mulige økonomiske, menneskelige og dyrevelferdsmessige konsekvenser.

Oppsummering

Veterinærinstituttet vurderer situasjonen på det nåværende tidspunkt slik at det er mulig å bekjempe blåtungevirus i Norge uten vaksiner. Basert på denne faglige vurderingen vil Mattilsynet i første omgang anbefale tiltak i form av omfattende kartlegging og overvåking før den smittefrie perioden er over. Fokus vil være å finne risikodyr (drektig storfe med viruspositive foster) som må slaktes. Visse kriterier som oppstår i den smittefarlige perioden, vil kunne utløse en ny og endret anbefaling.

Når det gjelder fastsatte restriksjonssoner for forflytning av dyr, har næringen signalisert at dagens restriksjonssoner hindrer forflytning til og fra beite for over 42 000 sau. Dette er ikke forenelig med videre drift for de aktuelle besetningene. Mattilsynet vil derfor anbefale å utvide dagens soner etter innspill fra næringen, slik at det er mulig å få sau fra det berørte området på beite i årets sesong.

Innledning

Det ble for første gang påvist et blåtungeutbrudd i Norge 20.02.2009 i to storfebesetninger i Vest-Agder. Det ble umiddelbart opprettet restriksjonssoner for forflytning av dyr rundt besetningene. Sonene ble utvidet da man påviste en ny besetning med utbrudd i Aust-Agder 28.02.09.

Dette notatet har til hensikt å legge frem Mattilsynets anbefaling når det gjelder videre håndtering av utbruddet av blåtunge. Anbefalingen omfatter omfanget av og plasseringen av restriksjonssonene som legger begrensninger på forflytning av dyr, samt vaksinasjon.

Mattilsynets anbefaling bygger på faglige vurderinger fra Veterinærinstituttet (VI), innspill fra de aktuelle næringene når det gjelder næringsmessige konsekvenser av ulike tiltak og kommentarer fra danske og svenske myndigheter. VIs vurdering er vedlagt og næringen har gitt sin støtte til denne.

Mattilsynet vil understreke at anbefalingen som etaten legger frem tar utgangspunkt i den kunnskapen vi per i dag har om situasjonen. Grunnlaget for anbefalingen kan endre seg i løpet av sommeren/høsten 2009. Mattilsynet vil vurdere situasjonen fortløpende og vil senest til høsten legge frem en ny vurdering og anbefaling for departementet.

Status og sykdom

Det er påvist tre smittede melkebesetninger. To i Vest-Agder og en i Aust-Agder. Besetningene ble oppdaget med bakgrunn i Mattilsynets overvåkingsprogram. Fra høsten 2008 og frem til i dag er den største delen av melkebesetningene i Rogaland, Vest- og Aust-Agder, Telemark, Vestfold, Buskerud, Akershus, Oslo og Østfold prøvetatt og smitten ser ut til å ha liten utbredelse

Mattilsynet tar prøver av ammekubesetninger i sperresonen, da disse dyra ikke kan fanges opp ved tankmelkprøver. Totalt 79 av knappe 200 ammekubesetninger er prøvetatt per 4. mars. Foreløpig er det ikke gjort positive funn.

Blåtungevirus smitter kun via vektoren sviknott. En mulig smittevei er gjennom innførsel av livdyr. Importerte dyr har vært kontrollert og det er ikke gjort funn som kan indikere at disse er kilden til funnene i Norge. Det er derfor mest sannsynlig at infisert sviknott er ført til Norge med vinden fra Danmark. Klimatiske forhold i Norge gir oss en forholdsvis lang vektorfri periode hvert år. I den vektorfrie perioden vi er i nå, er det ingen fare for smitte mellom dyr. Storfe angis å være det viktigste reservoaret for blåtungeviruset. Sau vurderes å utgjøre liten smittefare under dagens forhold.

Hovedmålet: Utryddelse av blåtungevirus serotype 8 i Norge

Tiltak for å oppnå hovedmålet om utryddelse av BTV 8 i Norge

Blåtunge kan bekjempes ved vaksinerings, ved kartlegging, uttak av risikodyr og overvåking.

Dagens restriksjonssoner oppfyller minimumskravene til soneinndeling, med henholdsvis sperresone, risikosone og observasjonssone.

Klimatiske forhold og driftsstruktur i storfe- og småfeholdet er ikke direkte sammenlignbart med andre land. Det er behov for kunnskap om utbredelse og spredningsveier under norske forhold.

Veterinærinstituttet vurderer at dersom Norge hadde kunnet gi sau og lam dispensasjon fra de fastsatte restriksjonssonene, ville det vært faglig forsvarlig å tillate flytting av småfe til fjellbeite. Beiter dyrene tilstrekkelig høyt til fjells ville det kunne godkjennes etter en geografisk og topografisk vurdering under gitte betingelser.

Norge er imidlertid forpliktet ved EØS-avtalen til å følge gjeldende regelverk i EU når det kommer til håndtering av soner og Mattilsynet anser mulighetene for å få dispensasjon fra disse som minimale.

Delmål

- a) **Opprettholdelse av matproduksjon i Norge**
- b) **Lavest mulige økonomiske, menneskelige og dyrevelferdsmessige konsekvenser.**

Restriksjonssonene man har opprettet rundt de tre positive besetningene, medfører at 42 000 sau ikke kan flyttes på beite. For å oppnå delmålene om opprettholdelse av matproduksjon i Norge og om lavest mulige økonomiske, menneskelige og dyrevelferdsmessige konsekvenser, er det nødvendig å utvide dagens soner slik at sauene kommer seg på beite.

Utbruddet av blåtunge får konsekvenser for de ulike aktørene, på følgende måte:

- Næringen
  - Restriksjoner på forflytning av dyr innen etablerte soner. Dette vil påvirke transport av slaktedyr, livdyr og beitedyr.
  - Husdyreiers arbeidsinnsats forbundet med prøvetaking og vaksinasjon
  - Avlsarbeid og produksjon av sæd til det nasjonale og internasjonale markedet
- Forvaltningen
  - Kostnader forbundet med prøvetaking, overvåkingsprogrammer og eventuell vaksinerings
  - Kostnader forbundet med analyse av prøver

Kostnader ved tiltak for bekjempelsen av blåtungevirus i Norge

- Basissituasjonen (dagens soner)
- Tiltak A - Utvidelse av sonene i henhold til næringens forslag.
- Tiltak B - Vaksinasjon og opprettholdelse av soner bestemt av Mattilsynet 27.2.2009.
- Tiltak C - Vaksinerings samt utvidelse av sonene i henhold til næringens forslag.

For å vurdere ulike tiltaksmodeller, tar vi utgangspunkt i basisalternativet, som er dagens situasjon og vurderer de tre alternativene opp mot denne.

Basisalternativet medfører kostnader for aktørene/samfunnet, men dette er kostnader relativt til situasjonen slik den var før BTV-8 ble påvist, og må således betraktes som "sunk costs". Disse kostnadene bør synliggjøres for å vise hva sykdommen koster de forskjellige aktørene/samfunnet, men er ikke relevante i vurderingen av hvilke tiltak man bør velge for videre håndtering av sykdommen.

Konsekvensene er vurdert i forhold til de alternativene som er skissert under. Vedlagt er en samfunnsøkonomisk analyse som beskriver konsekvenser og kostnader ved de forskjellige alternativene.

Basisalternativet	Tiltak A	Tiltak B	Tiltak C
<i>Soner opprettet av MT etter påvist smitte.</i> <i>Ingen vaksinerings</i>	<i>Soner etter innspill fra næringen</i> <i>Ingen vaksinerings</i>	<i>Soner opprettet av MT etter påvist smitte</i> <i>Vaksinerings</i>	<i>Soner etter innspill fra næringen</i> <i>Vaksinerings</i>

Soner som legger restriksjoner på forflytning av dyr

Innføring av soner gir restriksjoner på flytting av dyr. Dette vil gi konsekvenser for:

- Slakt
- Livdyrhandel
- Beitetilgang, spesielt for sau

Nytte og kostnader ved å gå fra dagens soner til næringens soneforslag

Det er en svært stor gevinst for sauebøndene at sonene utvides. Dette skyldes at så mange som 42 000 dyr i praksis blir forhindret i å sendes på beite med dagens soner. Dette vil medføre et stort økonomisk tap for bøndene da dyr kan måtte slaktes. Ved den sonen som er skissert etter innspill fra næringen vil så godt som ingen sauer forhindres fra å bli sendt på beite.

Det er forventet noe høyere kostnader forbundet med forflytning av livdyr og dyr til slakt.

Avl og semin vil påføres økte kostnader til prøvetaking og ved rekruttering av avlsdyr. De forventer et relativt stort tap i avlsmessig fremgang.

Det blir flere dyreeiere involvert med en større sone og dette vil påføre dem kostnader i form av de restriksjonene de blir pålagt.

Totalt sett vurderer vi at det vil være samfunnsøkonomisk lønnsomt å utvide dagens soner.

Vaksinasjon

Ifølge Direktiv 2000/75/EF (bluetonguedirektivet) er det kun tillatt å vaksinere i risikosonen. Det er ikke tillatt å vaksinere i observasjonssonen eller i frisone.

En langsiktig strategi med samordnede tiltak er nødvendig for å kunne utrydde sykdommen. Vaksinerings vil komme i tillegg til zoosanitære tiltak og restriksjoner på flytting av dyr. En vaksinasjonskampanje for å kontrollere blåtunge vil måtte vare i minst 3 år. Ved valg om å vaksinere, vil Mattilsynet utforme en vaksinasjonsplan.

En vaksinasjonskampanje mot blåtunge tar sikte på følgende:

- Forebygge kliniske tilfeller i et pågående utbrudd
- Forebygge etablering av smitte i et område som er fritt for blåtunge
- Sykdomskontroll og hindre smittespredning til nye områder

Vaksinasjon er mest aktuelt dersom:

- smitte opptrer i aktiv vektorsesong
- følgende forhold spiller inn
  - de meteorologiske forholdene er slik at det er fare for at smitten har eller vil kunne spre seg
  - smittepresset er høyt
  - det påvises kliniske tilfeller
  - undersøkelser tyder på at det er oppformering og spredning av smitte

Valget om å *ikke* vaksinere er mest aktuelt dersom:

- smitten oppdages sent på året
- undersøkelser tyder på at det er et begrenset antall tilfeller
- smittepresset er lavt
- det er ingen kliniske tilfeller

Kostnader ved vaksinasjon

Vi ser ikke noen umiddelbare nyttevirkninger av å vaksinere på det nåværende tidspunkt.

Kostnadene ved å vaksinere er hovedsaklig knyttet til kostnaden per dose vaksine, lagerhold og logistikk, og kostnadene til selve vaksinasjonen. I tillegg kommer kostnaden til organisering av et koordinert vaksinasjonsarbeid, soneinndeling og arbeid med føring av oversikter over vaksinerte og prøvetatte dyr.

Prisen per vaksinedose påvirkes av kursen på Euro, men er ellers fast. Den vil utgjøre en forholdsvis liten andel av totalsummen. Arbeidet med å utføre selve vaksinasjonen vil variere avhengig av hvilken modell man velger.

Vaksinasjonskostnader i dagens sperresone og risikosone, for ett år, vil beløpe seg til mellom 16,5 og 22,5 million kroner, avhengig av hvor mange dyr man greier å vaksinere per dag.

Konsekvensene av å ikke vaksinere

- *Kliniske tilfeller av blåtunge vil kunne opptre i Norge*
Det er sannsynlig at graden av kliniske symptomer henger sammen med smittepresset dyrene er utsatt for. Ifølge Veterinærinstituttets vurdering tyder erfaringene fra 2008 på at smittepresset under våre klimatiske forhold er for lavt til å utløse kliniske symptomer i særlig grad.

- **Ny smitte som etablerer seg i Norge**

Det er ikke klart hvordan smitten kom til Norge. En mulighet er at den kom via infiserte sviknott fra Danmark. I Danmark vaksineres nå alle mottakelige dyr. I Sverige ble vaksineringsiverksatt samme måned som smitten ble oppdaget.

Alle dyr i hele Danmark og ca 1 million dyr i Sør-Sverige vil bli vaksinert slik at de er immune mot blåtunge. Sannsynligheten for at infisert sviknott skal komme til Norge fra disse områdene er liten. Smitte kan også tenkes å kunne komme inn via importerte dyr. Dersom regelverket for innførsel av dyr følges er sannsynligheten for at blåtungesmitte innføres på denne måten liten.

Konsekvensene av å vaksinere

Dyr som vaksineres danner antistoffer mot blåtungeviruset og disse antistoffene gir dem beskyttelse mot smitte. Antistoffene hos vaksinerte dyr er identiske med dem man finner hos smittede dyr ved serologiske analyser. Metoden med å undersøke tankmelkprøver for antistoff, blir verdiløst i vaksinerte drøvtyggerpopulasjoner. Man må basere seg på blodprøver og analyse for virus i disse om man skal kunne identifisere smittede dyr i en ellers vaksinert populasjon. En vaksinasjonskampanje på nåværende tidspunkt vil derfor redusere mulighetene for nødvendige kartleggingsstudier.

Siste endring i blåtungeforordningen (Forordning (EF) nr. 123/2009 endrer Forordning (EF) nr. 1266/2007) innfører i prinsippet to nye soner i risikosonen, en sone med og en sone uten virussirkulering, og det vil være tillatt å vaksinere i begge de nye sonene. Det vil følgelig tillates vaksinerings også i soner uten virussirkulasjon. Vaksinerte dyr fra soner uten virussirkulering vil lettere kunne flyttes ut av sonen og til fri sone.

Internasjonale forhold

Både Sverige og Danmark har uttrykt faglig forundring over at Norge i det hele tatt vurderer muligheten av å ikke vaksinere. Man ser ikke helt at Norge skal kunne stoppe smittespredning uten å ta i bruk vaksinasjon. Deres påstand er at tradisjonell overvåking og avlivning ikke er tilstrekkelig til å oppdage og fjerne alle viruspositive dyr innen den vektoraktive perioden begynner igjen. Begge land presiserer at viruspositive kalver etter viruspositive mordyr, utgjør den største risikoen.

Norge har fordelen av en lang vektorfri periode, men enhver positiv kalv som ikke fanges opp, vil kunne starte spredningen av virus på nytt. Kalvene må plukkes ut og avlives før sviknotten igjen blir aktiv. Dette kan gjøres ved å slakte drektige dyr som kan bære slike kalver. I Sverige kjenner man ikke til at lam har fått smitten overført i fosterlivet. Veterinærinstituttet anser dette som lite sannsynlig. Resultater fra Sverige tyder på at ville dyr ikke utgjør noe viktig smittereservoar.

Danmark har ikke spesielt sterke meninger om det valget vi tar. De vaksinerer hele landet og mener seg nok godt nok beskyttet.

Sverige har spilt inn at et norsk valg om å ikke vaksinere kan skape alvorlig utfordringer for deres mål om å utrydde smitte ved hjelp av vaksinasjon. De setter nå i gang intensivt overvåking utenfor egen vaksinasjonssone, blant annet i områder tett opp mot grensen til Norge.

Vi forventer ikke at Sverige eller Danmark reiser dette som sak på møter i Brussel, men det kan tenkes at de stiller spesielt kritiske spørsmål underveis når vi presenterer vår status.

Norge har også fått tydelig råd fra UK og EU Kommisjonen om å igangsette vaksinasjon så fort som mulig.

Videre overvåking

Med kartlegging menes den aktiviteten som gjennomføres for å kartlegge situasjonen i drøvtyggerpopulasjonen før sviknott igjen er aktive. Når den vektorfrie perioden er slutt starter overvåkingen av blåtunge.

Veterinærinstituttet har vurdert at vaksinasjon ikke får konsekvenser for antall prøver som skal testes i kartleggingsprogrammet. Imidlertid vil man ved vaksinasjon kunne koordinere prøvetaking og vaksineringslik slik at utgifter til besetningsbesøk kan fordeles på de to oppgavene.

Vi viser til den samfunnsøkonomiske analysen når det gjelder beregning av kostnader til kartlegging og overvåking.

Fristatus

Bekjempelsen av blåtungevirus vil ta tid og det vil ikke være mulig å oppnå fristatus på nytt før om flere år.

Anbefaling

Hovedmål:

Iverksette bekjempelsestiltak som vil utrydde blåtungevirus serotype 8 fra Norge

- *Mattilsynet anbefaler å kartlegge, ta ut risikodyr og overvåke.*
- *Vaksinasjon vurderes løpende i forhold til utvikling av situasjonen*

Delmål:

- a) Opprettholdelse av matproduksjon i Norge
  - b) Lavest mulige økonomiske, menneskelige og dyrevelferdsmessige konsekvenser
- *Mattilsynet anbefaler å øke risikozonen for å sikre sau tilgang på beite*

Det vil bli nødvendig å be om ekstra bevilgninger knyttet til bekjempelsen av blåtungevirus i Norge.